

Hlavní závěry

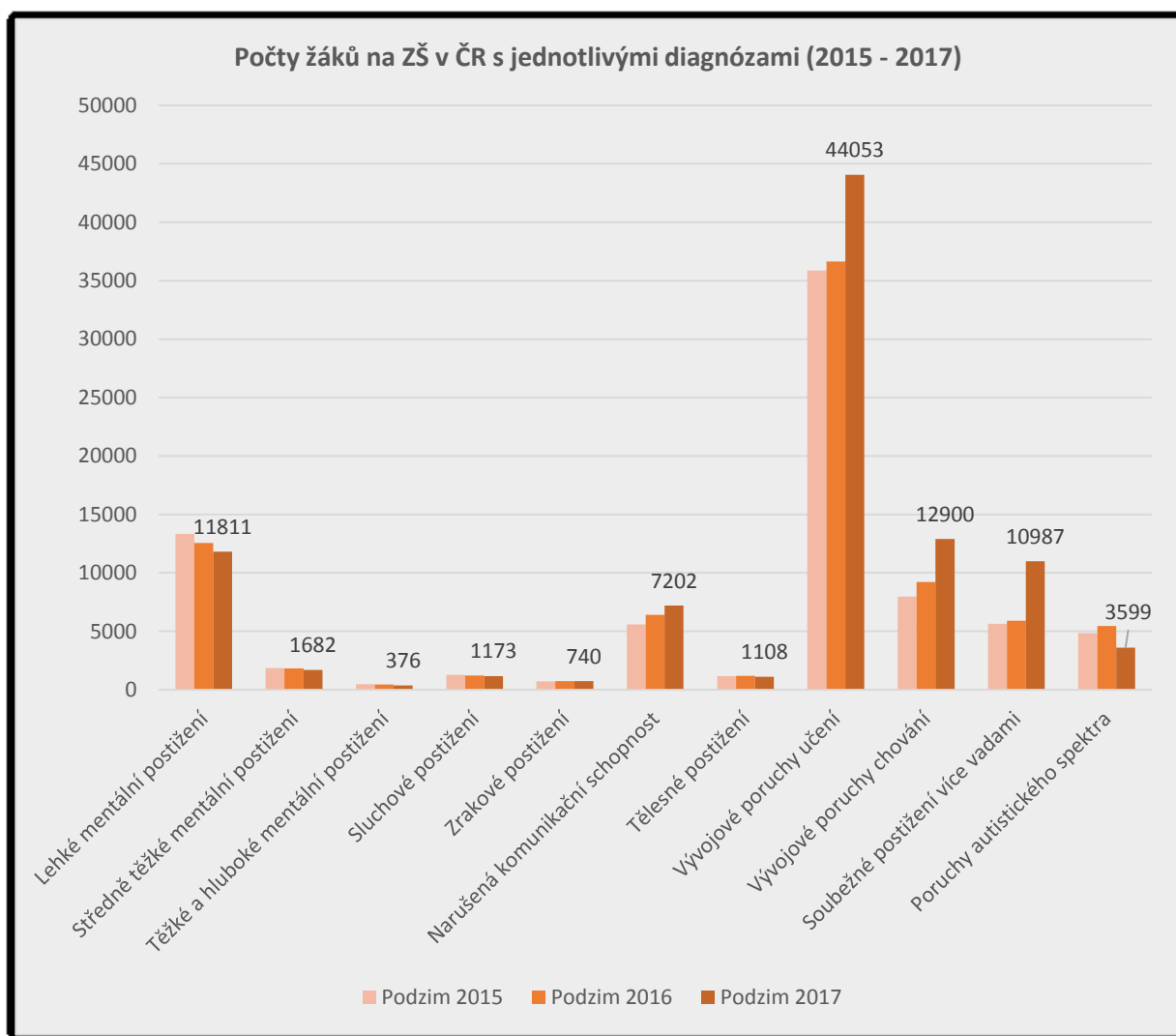
---

analýzy implementace společného vzdělávání
v období 1. 9. 2016 – 31. 10. 2017

9.2.2018

1. Kontext implementace společného vzdělávání

Na jaře v roce 2015 byla zahájena příprava zavádění inkluzivního vzdělávání do vzdělávacího systému v ČR. Inkluzivní přístup ke vzdělávání a ve školství znamená právo na vysoce kvalitní vzdělávání pro všechny žáky a studenty, bez ohledu na jejich individuální a sociální charakteristiky. Připravovaná změna měla podklady ve schválené novele školského zákona, který nově v §16 školského zákona s účinností od 1. září 2016 vymezil podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Vydefinoval nově SVP a rozšířil okruh těch, které lze považovat za žáky se SVP.

Zákon vychází z předpokladu, že se dítěti, žákovi nebo studentovi umožní vyrovnat podmínky pro vzdělávání a pro poskytování školských služeb prostřednictvím podpůrných opatření (PO), která odpovídají potřebám žáka a respektují odlišnosti, které vycházejí ze životních podmínek. Vymezil, že PO stanovená zákonem budou bezplatná, a zahrnul mezi ně také poradenskou pomoc škol a školských poradenských zařízení (ŠPZ). Dále mezi PO zařadil:

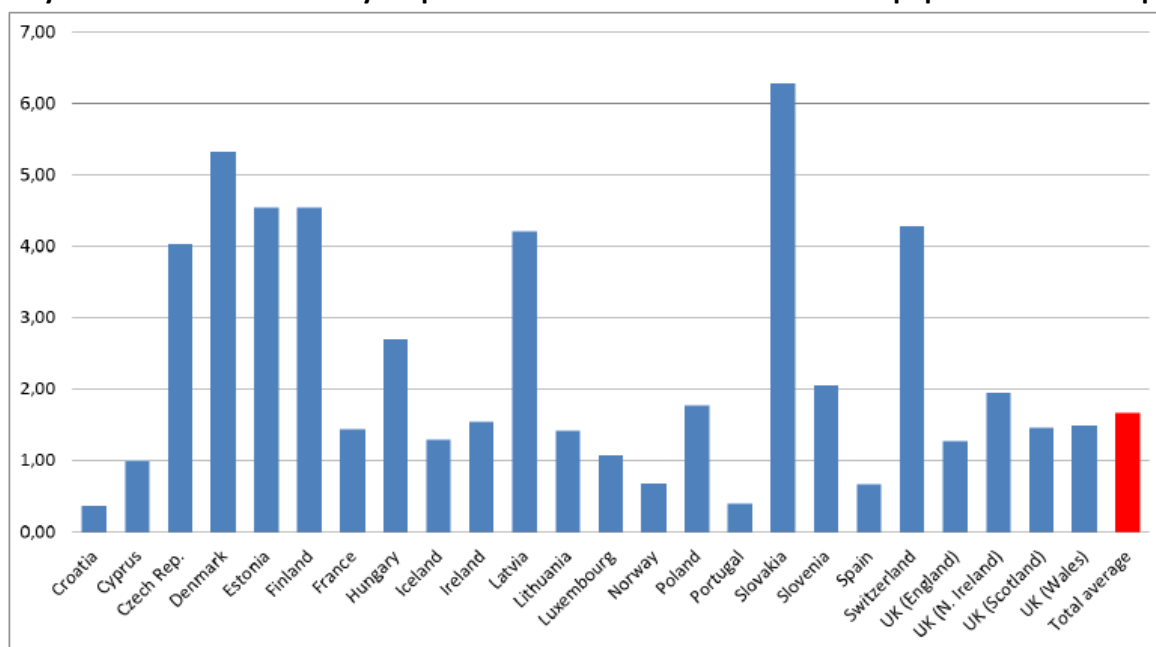
- úpravu organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče a včetně prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání;
- úpravu podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání;
- používání kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a pomůcek;

- využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů;
- možnosti úprav očekávaných výstupů ze vzdělávání stanovených rámcovými vzdělávacími programy a akreditovanými vzdělávacími programy, stanovil individuální vzdělávací plán jako druh PO;
- formy personální podpory, především využití asistenta pedagoga (dále AP), dalšího pedagogického pracovníka, tlumočnicka českého znakového jazyka a přepisovatele pro neslyšící nebo možnosti působení osob poskytujících dítěti, žákovi nebo studentovi po dobu jeho pobytu ve škole nebo školském zařízení podporu podle zvláštních právních předpisů.

PO se člení do 5 stupňů, podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti; druhy a stupně PO lze kombinovat.

Vzdělávací systémy ve světě uplatňují různé inkluzivní přístupy ke vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Česká republika patří v rámci Evropy k zemím se spíše vyšším podílem žáků se SVP v samostatných speciálních školách.

Podíl žáků se SVP v samostatných speciálních školách vzhledem k celkové populaci žáků v Evropě

Následující zpráva přináší hlavní závěry o implementaci společného vzdělávání v období 1. 9. 2016 až 31. 10. 2017 v těchto oblastech:

- Společné vzdělávání v mateřských školách,
- Společné vzdělávání v základních školách,
- Společné vzdělávání ve středních školách,
- Financování společného vzdělávání.

2. Hlavní závěry analýzy implementace společného vzdělávání v mateřských školách¹

MŠ ve školním roce 2017/18

	Celkem	Běžné mateřské školy			Speciální mateřské školy	
		Celkem	Běžné třídy	Spec. třídy		
Počet MŠ	5 269	5 159	x	x	110	
Počet tříd v MŠ	15 969	15 660	15 299	361	309	
Počet dětí v MŠ	362 756	359 909	355 682	4 227	2 847	
Počet dětí se znevýhodněním podle § 16 odst. 9	10 788	7 985	3 774	4 211	2 803	
<i>jako % celkového počtu dětí v MŠ</i>	2,97 %	2,20 %	1,04 %	1,16 %	0,77 %	
v tom	s lehkým mentálním postižením	348	244	198	46	104
	% z celkového počtu dětí s tímto postižením	100,0 %	70,1 %	56,9 %	13,2 %	29,9 %
	se středně těžkým mentálním postižením	233	190	152	38	43
	% z celkového počtu dětí s tímto postižením	100,0 %	81,5 %	65,2 %	16,3 %	18,5 %
	s těžkým a hlubokým mentálním postižením	49	27	22	5	22
	% z celkového počtu dětí s tímto postižením	100,0 %	55,1 %	44,9 %	10,2 %	44,9 %
	se sluchovým postižením	270	166	130	36	104
	% z celkového počtu dětí s tímto postižením	100,0 %	61,5 %	48,1 %	13,3 %	38,5 %
	se zrakovým postižením	494	274	113	161	220
	% z celkového počtu dětí s tímto postižením	100,0 %	55,5 %	22,9 %	32,6 %	44,5 %
	s vadami řeči	5 450	4 415	1 217	3 198	1 035
	% z celkového počtu dětí s tímto postižením	100,0 %	81,0 %	22,3 %	58,7 %	19,0 %
	s tělesným postižením	353	276	238	38	77
	% z celkového počtu dětí s tímto postižením	100,0 %	78,2 %	67,4 %	10,8 %	21,8 %
	se závažnými vývojovými poruchami	901	775	700	75	126
	% z celkového počtu dětí s tímto postižením	100,0 %	86,0 %	77,7 %	8,3 %	14,0 %
	se souběžným postižením více vadami	1 578	835	448	387	743
	% z celkového počtu dětí s tímto postižením	100,0 %	52,9 %	28,4 %	24,5 %	47,1 %
děti s poruchami autistického spektra	1 112	783	556	227	329	
% z celkového počtu dětí s tímto postižením	100,0 %	70,4 %	50,0 %	20,4 %	29,6 %	

Počty a podíly dětí se znevýhodněním v MŠ v letech 2010/11 až 2017/18²

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Počet dětí	328 612	342 521	354 340	363 568	367 603	367 361	362 653	362 756
Znevýhodnění podle § 16 odst. 9 (Z16/9)	9 236	9 510	9 767	10 063	10 312	10 536	10 486	10 788
– individuálně integrování	1 911	2 032	2 156	2 299	2 484	2 748	3 029	3 774
– ve speciálních třídách	7 325	7 478	7 611	7 764	7 828	7 788	7 457	7 014
Podíl Z16/9 na celkovém počtu dětí v MŠ	2,81%	2,78%	2,76%	2,77%	2,81%	2,87%	2,89%	2,97%
Podíl dětí individuálně integrovaných z celkového počtu Z16/9	20,7%	21,4%	22,1%	22,8%	24,1%	26,1%	28,9%	35,0%
Podíl dětí ve speciálních třídách z celkového počtu Z16/9	79,3%	78,6%	77,9%	77,2%	75,9%	73,9%	71,1%	65,0%

¹ Vyhodnocení vychází z dat za školní roky 2016/2017 a 2017/2018 (k 30. 9. 2017). Poznámka platí pro všechny stupně vzdělávání.

² Pohled na SVP jako celek před a po účinnosti inkluzivní novely je nesouměřitelný, především s ohledem na jejich odlišná vymezení, strukturu a pojetí (např. sociálního znevýhodnění). Výše byly uvedeny jen souměřitelné počty žáků podle druhu (a stupně) Z16/9 (dříve zdravotního postižení). Poznámka platí pro všechny stupně vzdělávání.

Celkový počet dětí s diagnostikovaným znevýhodněním podle § 16 odst. 9 (dále jen Z16/9) je v aktuálním školním roce 10 788, o rok dříve jich bylo 10 486. Děti procházejí diagnostikou mnohdy až při vstupu do základního vzdělávání, takže tyto počty mohou meziročně poměrně kolísat.

Mimořádné nadání bylo vykázáno jen u 14 dětí MŠ.

Dlouhodobým trendem je **snižující se podíl dětí se Z16/9 vzdělávajících se ve speciálních třídách MŠ**, který je ve prospěch běžných tříd MŠ. Zatímco tento podíl činil ve školním roce 2015/16 74 % a loni 71 %, tak v letošním školním roce již jen 65 %.

Z pohledu celkových počtů dětí se SVP navštěvuje MŠ ve školním roce 2017/18 celkem 14 101 takových dětí, což je o 1 536 (12 %) více, než jich bylo vykázáno při startu společného vzdělávání, tj. ve školním roce 2016/17.

V běžných třídách MŠ je vzděláváno 65 % žáků se zdravotním postižením (znevýhodněním).

Minimálně u 9 394 dětí (2. až 5. převažující stupeň podpory) bylo k 30. 9. 2017 mateřským školám dostupné doporučení ŠPZ vystavené v souladu s novou legislativou, což je o 9 195 více než na začátku školního roku 2016/17 (199).

U MŠ dominuje především 3. stupeň podpory (64 % dětí se Z16/9) následovaný 4. stupněm (20 %), v základním a středním vzdělávání naopak dominuje stupeň druhý.

Poměrně vysoké nárůsty lze při meziročním srovnání zaznamenat především u počtů AP, kteří jsou jedním z PO poskytovaných dětem ve 3. a vyšším stupni podpory. K 30. 9. 2017 vykázály MŠ 2 963 AP, kteří odpovídali 2 205,6 úvazku. Z celkového součtu úvazků AP vykázaného všemi školami (12 406,9) tak připadalo téměř 18 % na MŠ. Meziroční nárůst pak činí 599,8 úvazků (37 %).

Ze všech požadavků škol a školských zařízení na finanční prostředky spojené s poskytováním PO typu AP připadá na MŠ téměř 20 %, což je druhý nejvyšší podíl za dominujícími ZŠ (71 %).

Počet AP ve všech školách v posledních letech nepřetržitě roste (jen od školního roku 2010/11 se zvýšil o 8 787,9 úvazku, tedy o 243 %).

Ve školním roce 2016/17 vykázály MŠ téměř 6 tisíc PO (9 % ze všech školami a školskými zařízeními vykázaných PO), z toho téměř 86 % s požadavkem na finanční prostředky. Finanční požadavky MŠ na PO představovaly zhruba 16 % všech finančních požadavků uplatněných školami a školskými zařízeními (297 mil. Kč z 1,921 mld. Kč).

Nejčastěji vykazovaným PO byl ze strany MŠ **AP sdílený ve škole** (úvazek 0,50). Celkem se jednalo o 433 případů, z nichž 404 (93 %) bylo spojeno s požadavkem na finanční prostředky. Z hlediska počtu PO jako celku sice zcela dominují PO typu učební a kompenzační pomůcky (dále POB) (66 %), z pohledu nákladovosti však PO personálního charakteru (dále POA), která jsou spojena s vysokou normovanou finanční náročností. Jedná se především o PO typu AP, kterých MŠ vykázály celkem v přepočtu na úvazky 764,3 z toho 91 % s finančními nároky (roční nákladovost odpovídá více než 262,3 mil. Kč).

Ze všech finančních nákladů na PO v MŠ představovaly **náklady do speciálních MŠ 10 %**.

3. Hlavní závěry analýzy implementace společného vzdělávání v základních školách

ZŠ ve školním roce 2017/18

	Celkem	Běžné základní školy			Speciální základní školy	
		Celkem	Běžné třídy	Spec. třídy		
Počet ZŠ	4 155	3 823	x	x	332	
Počet tříd v ZŠ	46 023	43 185	42 606	579	2 838	
Počet žáků v ZŠ	926 108	903 982	898 602	5 380	22 126	
Počet žáků se znevýhodněním podle § 16 odst. 9	95 631	73 678	68 419	5 259	21 953	
<i>jako % celkového počtu žáků v ZŠ</i>	10,3 %	7,9 %	7,4 %	0,5 %	2,4 %	
v tom	s lehkým mentálním postižením	11 811	4 037	2 297	1 740	7 774
	<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	34,2 %	19,4 %	14,7 %	65,8 %
	se středně těžkým mentálním postižením	1 682	236	53	183	1 446
	<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	14,0 %	3,1 %	10,9 %	86,0 %
	s těžkým a hlubokým mentálním postižením	376	21	2	19	355
	<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	5,6 %	0,5 %	5,1 %	94,4 %
	se sluchovým postižením	1 173	708	689	19	465
	<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	60,4 %	58,8 %	1,6 %	39,6 %
	se zrakovým postižením	740	604	582	22	136
	<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	81,6 %	78,6 %	3,0 %	18,4 %
	s vadami řeči	7 202	5 315	4 721	594	1 887
	<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	73,8 %	65,6 %	8,2 %	26,2 %
	s tělesným postižením	1 108	939	919	20	169
	<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	84,7 %	82,9 %	1,8 %	15,3 %
	s vývojovými poruchami učení	44 053	43 086	41 691	1 395	967
	<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	97,8 %	94,6 %	3,2 %	2,2 %
	s vývojovými poruchami chování	12 900	11 926	11 610	316	974
	<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	92,4 %	90,0 %	2,4 %	7,6 %
	se souběžným postižením více vadami	10 987	4 637	3 808	829	6 350
<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	42,2 %	34,7 %	7,5 %	57,8 %	
žáci s poruchami autistického spektra	3 599	2 169	2 047	122	1 430	
<i>% z celkového počtu žáků s tímto postižením</i>	100,0 %	60,3 %	56,9 %	3,4 %	39,7 %	

Počty a podíly žáků se znevýhodněním v ZŠ v letech 2010/11 až 2017/18

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Počet žáků	789 486	794 642	807 950	827 654	854 137	880 251	906 188	926 108
Znevýhodnění podle § 16 odst. 9 (Z16/9)	70 723	71 791	72 110	73 629	75 848	78 717	81 644	95 631
– individuálně integrování	36 226	39 160	40 888	43 352	45 853	49 225	53 206	68 419
– ve speciálních třídách	34 497	32 631	31 222	30 277	29 995	29 492	28 438	27 212
Podíl Z16/9 na celkovém počtu žáků ZŠ	8,96%	9,03%	8,93%	8,90%	8,88%	8,94%	9,01%	10,33%
Podíl žáků individuálně integrováných z celkového počtu Z16/9	51,2%	54,5%	56,7%	58,9%	60,5%	62,5%	65,2%	71,5%
Podíl žáků ve speciálních třídách z celkového počtu Z16/9	48,8%	45,5%	43,3%	41,1%	39,5%	37,5%	34,8%	28,5%

Trend v postupném přesunu žáků se SVP z ryze speciálních ZŠ do běžných ZŠ lze pozorovat dlouhodobě. Snižující se podíl žáků se Z16/9 vzdělávajících se ve speciálních ZŠ činil ve školním roce 2015/16 30 %, loni 28 % a v letošním školním roce již jen 23 %.

Naopak **postupně narůstají podíly těchto žáků v běžných třídách ZŠ**, a to ze 70 % ve školním roce 2015/16 na 72 % ve školním roce 2016/17 a 77 % v aktuálním školním roce. Ačkoli jsou tato zvýšení působena především významným nárůstem diagnostikovaných vývojových poruch, lze nárůst pozorovat v různé míře u všech sledovaných druhů a stupňů Z16/9.

Meziročně došlo k nárůstu počtu žáků se Z16/9 o více než 17 % (tj. o 13 987 žáků; ve vztahu ke školnímu roku 2015/16 o téměř 22 %, tj. o 16 914 žáků). Jedná se o dlouhodobý trend, do nějž se promítají především nárůsty počtu žáků s diagnostikovanými vývojovými poruchami učení a chování, s vadami řeči a v posledním roce se souběžným postižením více vadami.

Vybrané přechody žáků ZŠ

		mezi šk. rokem 2015/16 a 2016/17	mezi šk. rokem 2016/17 a 2017/18
Přechod ze speciální ZŠ do běžné ZŠ		1 583	899
Přechod ze speciální ZŠ do běžné třídy ZŠ		854	483
z toho	do běžné třídy jiné ZŠ	638	483
	do běžné třídy těžze ZŠ (již ne speciální)	216	0
Přechod ze speciální třídy ZŠ do běžné třídy ZŠ		1 549	1 138
z toho	z běžné ZŠ	695	655
Přechod z běžné třídy ZŠ do speciální třídy ZŠ		2 212	2 455
z toho	do speciální ZŠ	1 703	1 639

Běžným trendům minulých let se vymykal pouze **dramatický nárůst počtu žáků s diagnostikovanými vývojovými poruchami učení a chování**. V případě vývojových poruch učení došlo ve srovnání s předchozím školním rokem k nárůstu o 7 415 žáků, resp. o 20 % (ve srovnání se školním rokem 2015/16 dokonce o 8 172, tj. o téměř 23 %). U vývojových poruch chování pak došlo ve srovnání s předchozím školním rokem k nárůstu o 3 675 žáků, o více než 40 % (ve srovnání se školním rokem 2015/16 dokonce o téměř 63 %).

Podíly počtu žáků se Z16/9 dlouhodobě oscilovaly okolo 9 %. V letošním školním roce však poprvé překonaly hranici 10 % (především v důsledku nárůstu počtu žáků s diagnostikovanou vývojovou poruchou učení nebo chování).

Mezi školním rokem 2016/17 a 2017/18 došlo k poměrně masivnímu **nárůstu celkového počtu žáků se SVP žáků, a to o 26 %**. Na tomto nárůstu se nejvíce podílela kategorie žáků se Z16/9 (63 %), zejména v souvislosti s významným zvýšením počtu žáků s diagnostikovanými vývojovými poruchami učení a chování.

Počty žáků se SVP však v relativním vyjádření narostly významně ve všech sledovaných kategoriích, a to i ve zcela nových, kde SVP spočívají v odlišném kulturním prostředí žáka nebo v jeho odlišných životních podmínkách. V tomto ohledu je tedy možné konstatovat, že dochází k postupné **implementaci systému nových diagnostik**.

Z PO je při meziročním srovnání možné zaznamenat poměrně **vysoké nárůsty především u počtů AP. K 30. 9. 2017 vykázaly ZŠ 13 660 AP, kteří odpovídali 9 308,8 úvazku. Z celkového součtu úvazků AP vykázaného všemi školami (12 406,9) tak připadalo téměř 75 % na ZŠ. Meziroční nárůst pak činí 2 812,5 úvazků (43 %).**

K 30. 9. 2017 celkem 42 208 žákům ZŠ se SVP nebo nadáním bylo poskytováno 97 365 PO.

Z celkového počtu 97 365 PO jich bylo 84 631, tj. **87 % poskytováno v běžných ZŠ.**

Nejčastěji poskytovanými PO byly hodinová pedagogická intervence ve škole (14 923), hodinový předmět speciálně pedagogické péče (7 610) a AP sdílený ve škole s úvazkem 0,50 (6 107).

Nejvíce PO bylo poskytováno žákům s následujícími hlavními/prvními znevýhodněními (bez ohledu na souběžné postižení více vadami): středně závažné poruchy učení (23 200), lehké mentální postižení (11 842) a dlouhodobé SVP vyplývající ze zdravotního stavu či jiných okolností (8 457).

U 11 289 žáků se středně závažnými poruchami učení jako hlavním/prvním znevýhodněním (bez ohledu na souběžné postižení více vadami) byly nejčastěji poskytovanými PO hodinová pedagogická intervence ve škole (6 043) a hodinový předmět speciálně pedagogické péče (3 975).

Pro 5 351 žáků se sociálním znevýhodněním, tj. s odlišnými kulturními anebo životními podmínkami (bez ohledu na jiná znevýhodnění nebo nadání) bylo poskytováno celkem 14 715 PO (resp. 1 125 PO v případě 468 žáků pouze se sociálním znevýhodněním, tj. bez jiného znevýhodnění nebo nadání). Nejčastěji poskytovanými PO byly hodinová pedagogická intervence ve škole (1 871), AP sdílený ve škole s úvazkem 0,50 (912) a AP sdílený ve škole s úvazkem 0,75 (827).

Pro celkem **502 nadaných žáků** (bez ohledu na případná znevýhodnění) bylo poskytováno celkem 1 346 PO (resp. 215 PO v případě 105 žáků pouze nadaných bez případných znevýhodnění). Nejčastěji poskytovanými PO byly hodinová pedagogická intervence ve škole (140) a alternativní učebnice (112).

Ve školním roce 2016/17 bylo v ZŠ vykázáno téměř 55 tisíc PO (86 % všech školami a školskými zařízeními vykázaných PO), z toho více než 46,5 tisíce (85 %) s požadavkem na finanční prostředky. Finanční požadavky ZŠ na PO představovaly zhruba 78 % všech finančních požadavků uplatněných školami a školskými zařízeními (1,490 mld. Kč z 1,921 mld. Kč).

Z hlediska počtu PO jako celku sice zcela dominují POB (62 %), z pohledu nákladovosti však jednoznačně POA, která jsou spojena s vysokou normovanou finanční náročností. Jedná se především o PO typu AP, kterých ZŠ vykázály v přepočtu na úvazky 3 143, z toho 81 % s finančními nároky (roční nákladovost odpovídá více než 954,3 mil. Kč). Ze všech požadavků škol a školských zařízení na finanční prostředky spojené s poskytováním PO typu AP tak připadá na ZŠ 71 %.

Zatímco **speciální ZŠ** představují v ČR jen 8 % ze všech ZŠ, z pohledu poskytování PO na tomto systému participují relativně více než školy běžné, neboť ve finančním vyjádření činí jejich požadavky **více než 14 % z celkových finančních nároků ZŠ.**

4. Hlavní závěry analýzy implementace společného vzdělávání ve středních školách

SŠ ve školním roce 2017/18

1) Jen žáci nižšího stupně víceletých gymnázií. 2) Bez žáků nižšího stupně víceletých gymnázií.	Celkem	Běžné střední školy			Speciální střední školy	
		Celkem	Běžné třídy	Spec. třídy		
Počet SŠ	1 308	1 170	×	×	138	
Počet tříd v SŠ	18 088	17 334	16 873	461	754	
Počet žáků v SŠ	403 018	397 476	392 776	4 700	5 542	
Počet žáků se znevýhodněním podle § 16 odst. 9	22 316	16 950	12 985	3 965	5 366	
jako % celkového počtu žáků v SŠ	5,5 %	4,2 %	3,2 %	1,0 %	1,3 %	
v tom	s lehkým mentálním postižením	4 718	3 121	694	2 427	1 597
	% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	66,2%	14,7%	51,4%	33,8%
	se středně těžkým mentálním postižením	931	199	30	169	732
	% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	21,4%	3,2%	18,2%	78,6%
	s těžkým mentálním postižením	113	10	1	9	103
	% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	8,8%	0,9%	8,0%	91,2%
	se sluchovým postižením	443	251	234	17	192
	% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	56,7%	52,8%	3,8%	43,3%
	se zrakovým postižením	293	181	167	14	112
	% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	61,8%	57,0%	4,8%	38,2%
	s vadami řeči	281	248	220	28	33
	% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	88,3%	78,3%	10,0%	11,7%
	s tělesným postižením	586	344	311	33	242
	% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	58,7%	53,1%	5,6%	41,3%
	s vývojovými poruchami učení ¹⁾	516	516	516	0	0
	% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%
	s vývojovými poruchami učení ²⁾	10 233	9 949	9 282	667	284
	% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	97,2%	90,7%	6,5%	2,8%
	s vývojovými poruchami chování ¹⁾	65	65	65	0	0
	% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%
s vývojovými poruchami chování ²⁾	951	811	635	176	140	
% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	85,3%	66,8%	18,5%	14,7%	
se souběžným postižením více vadami	2 406	716	388	328	1 690	
% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	29,8%	16,1%	13,6%	70,2%	
žáci s poruchami autistického spektra	780	539	442	97	241	
% z celkového počtu žáků s tímto postižením	100,0%	69,1%	56,7%	12,4%	30,9%	

Počty a podíly žáků se znevýhodněním v SŠ v letech 2010/11 až 2017/18

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Počet žáků (studii) v denní formě vzdělávání (DFV)	496 966	470 347	443 719	423 863	412 532	405 632	404 311	403 018
Znevýhodnění podle § 16 odst. 9 (Z16/9) v DFV	18 731	19 125	19 160	19 876	19 835	20 046	20 335	22 316
– individuálně integrování	6 532	7 295	7 807	8 872	8 982	9 505	10 482	12 985
– ve speciálních třídách	12 199	11 830	11 353	11 004	10 853	10 541	9 853	9 331
Podíl Z16/9 na celkovém počtu žáků SŠ v DFV	3,8%	4,1%	4,3%	4,7%	4,8%	4,9%	5,0%	5,5%
Podíl žáků individuálně integrovaných z celkového počtu Z16/9	34,9%	38,1%	40,7%	44,6%	45,3%	47,4%	51,5%	58,2%
Podíl žáků ve speciálních třídách z celkového počtu Z16/9	65,1%	61,9%	59,3%	55,4%	54,7%	52,6%	48,5%	41,8%

Podíly počtu žáků se Z16/9 v SŠ dlouhodobě narůstají. Jen od školního roku 2010/11 se zvýšily o zhruba 1,7 procentního bodu (z 3,8 % na téměř 5,5 % ve školním roce 2017/18). Větší procentuální nárůst mezi předchozím a aktuálním školním rokem (o 0,5 p. b.) je dán především nárůstem v kategoriích **vývojových poruch** (souhrnně o 2 209 žáků). Podobně jako u MŠ a ZŠ i u SŠ dlouhodobě rostou podíly žáků individuálně integrovaných do běžných tříd, které v posledních dvou letech nabírají na dynamice, která je však do značné míry působena právě skutečností, že se zvyšují podíly v zastoupení těch druhů (a stupňů) Z16/9, se kterými jsou žáci snadněji individuálně integrovatelní do běžných tříd.

Mezi školními roky 2016/17 a 2017/18 došlo k poměrně významnému **nárůstu počtu žáků se SVP**, a to o více než 19 %. Na tomto nárůstu se nejvíce podílela kategorie žáků se Z16/9 (49 %), o které již bylo výše pojednáno především v souvislosti s nárůstem počtu žáků s diagnostikovanými vývojovými poruchami učení a chování. Obdobně jako u ZŠ, i zde počty žáků se SVP v relativním vyjádření narostly ve všech sledovaných kategoriích.

Pokles celkového počtu žáků SŠ se významně projevil na struktuře ryze speciálních SŠ. Počet žáků poklesl mezi školními roky 2015/16 a 2016/17 o 1 097 (o 16 %), resp. mezi předchozím a aktuálním školním rokem o dalších 358 žáků (o 6 %).

Aktuálně se v ryze speciálních SŠ vzdělává 5 542 žáků (1 % všech žáků SŠ). Zatímco ve školním roce 2016/17 to bylo ještě 5 900 žáků (1 %) a ve školním roce 2015/16 6 997 žáků (2 % – avšak zde byli ještě započítáváni žáci ze škol při zařízeních ústavní a ochranné výchovy). I ve středním vzdělávání se však dlouhodobě projevuje **trend postupného přesunu žáků se SVP z ryze speciálních SŠ do běžných SŠ**. Současně se na této skutečnosti podílí slučování škol, kdy z pohledu statistiky – dojde-li ke sloučení běžné a speciální SŠ, je na takovou školu následně pohlíženo jako na běžnou SŠ.

Meziročně došlo k **nárůstu počtu žáků se Z16/9 o 10 %** (1 981 žáků; ve vztahu ke školnímu roku 2015/16 o více než 11 %, tj. o 2 270 žáků). Jedná se o postupný trend, který v daleko vyšší míře sledujeme i u ZŠ.

Pro minimálně 10 614 žáků (2. až 5. převažující stupeň podpory) bylo k 30. 9. 2017 dostupné doporučení ŠPZ vystavené v souladu s novou legislativou, což je o 10 427 více, nežli na začátku školního roku 2016/17 (187). Dalším 4 012 žákům byla přiznána PO v 1. stupni podpory (tuto podporu přiznává žákům převážně sama škola).

K 30. 9. 2017 vykázaly SŠ 975 AP, kteří odpovídali 790,4 úvazku. Z celkového součtu úvazků AP vykázaného všemi školami připadalo 6 % na SŠ, což je ve srovnání s MŠ (18 %) a ZŠ (75 %) **nejnižší hodnota**. Meziroční nárůst činil 189,9 úvazků (32 %).

K 30. 9. 2017 tak bylo ŠPZ diagnostikováno minimálně 47 % žáků SŠ z celkového počtu žáků se SVP a žáků (mimořádně) nadaných.

Celkem 2 373 žákům SŠ se SVP nebo (mimořádným) nadáním bylo poskytováno 4 191 PO. Z celkového počtu 4 191 PO jich bylo 68 %, tj. 2 852, poskytováno v běžných SŠ (z toho 81 %, tj. 2 308, v běžných třídách).

Ve školním roce 2016/17 SŠ vykázaly téměř 2,1 tisíce PO (**3 % ze všech školami a školskými zařízeními vykázaných PO**), z toho téměř 1,8 tisíce (86 %) s požadavkem na finanční prostředky. Finanční požadavky SŠ na PO představovaly zhruba jen **4 % ze všech finančních požadavků** uplatněných školami a školskými zařízeními (84,6 mil. Kč z 1,921 mld. Kč).

Nejčastěji poskytovanými PO byly AP s úvazkem 1,0 (447), AP sdílený ve škole s úvazkem 0,75 (313) a hodinová pedagogická intervence ve škole (293).

Nejvíce PO bylo poskytováno žákům s následujícími hlavními/prvními znevýhodněními (bez ohledu na souběžné postižení více vadami): středně těžké mentální postižení (567), lehké mentální postižení (531) a poruchy autistického spektra mimo dětského autismu se závažným odrazem do vzdělávání (436).

Pro **283 žáků se sociálním znevýhodněním**, tj. s odlišnými kulturními anebo životními podmínkami (bez ohledu na jiná znevýhodnění nebo nadání) bylo poskytováno celkem 619 PO, nejčastěji pracovní sešity pro rozvoj dílčích funkcí (44), AP sdílený ve škole s úvazkem 0,75 (38) a speciální učebnice pro výuku čtení a českého jazyka (34).

Pro **62 žáků s mimořádným nadáním** (bez ohledu na případná znevýhodnění) bylo poskytováno celkem 166 PO, nejčastěji hodinová pedagogická intervence ve škole (20) a odborné knihy (20) a pro **49 žáků nadaných** (bez ohledu na případná znevýhodnění) bylo poskytováno celkem 97 PO.

Zatímco **speciální SŠ** představují v ČR jen 11 % ze všech SŠ, z pohledu poskytování PO na tomto systému participují relativně více než školy běžné, neboť ve finančním vyjádření činí jejich požadavky **24 % z celkových finančních nároků SŠ**.

Z hlediska počtu PO jako celku sice zcela dominují POB (65 %), z pohledu nákladovosti však jednoznačně POA, která jsou spojena s vysokou normovanou finanční náročností. Jde především o PO typu AP, kterých SŠ vykázaly v přepočtu na úvazky 199,5 z toho 82 % s finančními nároky (roční nákladovost odpovídá více než 61,3 mil. Kč). **Ze všech požadavků škol a školských zařízení na finanční prostředky spojené s poskytováním PO typu AP však připadá na SŠ pouze necelých 5 %.**

Závěry společné pro všechny stupně vzdělání

- **Odliv dětí a žáků ze speciálních škol do běžných je dlouhodobým trendem.** Nelze tak jednoznačně potvrdit, že ve speciálních školách ubývá dětí v důsledku implementace inkluze. Data to nepotvrzují. Navíc, řada speciálních škol, pokud se sloučí s běžnou školou, je ve výsledku pak již považována za běžnou školu (ale v praxi je to de facto nadále „samostatné“ pracoviště pod společným ředitelstvím s běžnou školou, kde jsou jen děti se SVP, často právě s (L)MP.
- **Počet AP ve všech školách v posledních letech nepřetržitě roste.** Jen od školního roku 2010/11 k 30. 9. 2016 se zvýšil o 5 212,2 úvazku, tedy o více než 144 %. K 30. 9. 2016 bylo vykázáno 13 299 AP, k 30. 9. 2017 pak 17 725 AP, což představuje nárůst o 4 426 fyzických osob. **ŠPZ ve spolupráci se školou a zákonným zástupcem volí tuto formu personální podpory nejčastěji, ačkoliv není vždy tou jedinou a často i vhodnou možností podpory žáka.**
- **Významně narůstají počty dětí/žáků s vývojovými poruchami učení nebo chování.** To může být částečně důsledkem kategorizace podpory podle míry obtíží žáka, protože nyní mají i žáci s nižším stupněm tohoto znevýhodnění nárok na PO. Data potvrzují, že v této kategorii žáků jsou také žáci v pásmu hraničního intelektu, pro které nebyl původně zaveden vlastní identifikátor znevýhodnění. Je tedy velmi pravděpodobné, že právě tato skupina žáků přispěla k rozšíření této kategorie znevýhodnění.
- **Ve všech krajích ČR, kde došlo k poklesu proporce žáků s diagnostickou kategorií mentálního postižení.** Došlo ke komplementárnímu vzestupu proporce dětí s poruchami učení nebo chování.

- **Systém PO v drtivě většině případů využívají především ZŠ.** Dále na systému významněji participují MŠ, méně SŠ. Ze školských zařízení pak nejvíce školní družiny. Ostatní školy a školská zařízení v prvním roce náběhu společného vzdělávání využívaly tohoto systému spíše v ojedinělých případech.
- **Nejčastěji vykázaným PO byla Pedagogická intervence ve škole (1 hodina).** Byla vykázána téměř 10tisíckrát, z toho více než v 80 % případů s požadavkem na finanční prostředky. **Nejnákladnějšími byla PO typu AP.** Bylo jich vykázáno v přepočtu na úvazky více než 4,1 tisíce, z toho téměř 3,6 tisíce (87 %) s požadavky na finance (finanční nároky tak odpovídají více než 1,345 mld. Kč). V obou výše uvedených případech se jedná o POA.
- **Nejčastěji vykázanými POB byly Speciální didaktické (manipulační) pomůcky pro výuku čtení a psaní.** Byly vykázány téměř 3tisíckrát, z toho v téměř 89 % případů s požadavkem na finance. **Nejnákladnějším POB však byly Speciální učebnice pro výuku žáků s mentálním postižením,** které byly vykázány 1 233krát, z toho 903 s požadavky na finanční prostředky.
- **V Doporučeních pro vzdělávání žáků se SVP** dlouhodobě přetrvává problém transformace závěrů posuzování potřeb žáka do užitečného sdělení pro pedagogy. V závěrech vyšetření podstatných pro vzdělávání žáka se kvalita dat ve formulářích ŠPZ lišila nejvíce, a to jak v rozsahu podpory škole, tak v kvalitě popisu a interpretace závěrů vyšetření. **ŠPZ mnohdy nedokáží popsat, jak se má znevýhodnění žáka promítnout do metod výuky při vzdělávání,** co je třeba v metodách zohlednit a které skupiny metod je vhodné zvolit nebo naopak vynechat.
- Ve školách často není jasně určena odpovědná osoba, která by měla komunikovat se ŠPZ o vydávaných doporučeních pro vzdělávání žáků se SVP. Na druhou stranu si školy stěžovaly, že s nimi **ŠPZ o vydávaných Doporučeních často vůbec nekomunikují.** Sladění informačních toků před vydáním Doporučení představuje jeden z nejsložitějších procesů v rámci navrhování a poskytování PO.
- **V „Doporučení pro vzdělávání žáků se SVP“ se objevují pochybení v souvislosti s AP (nejnákladnějším PO).** Často není uveden důvod, proč je AP poskytován a co má pro pedagoga v práci s žákem zajišťovat. Často v popisech nejsou respektovány obsahy činností AP uvedené v § 5 vyhlášky č. 27/2016 Sb. nebo různé úrovně asistenční služby, které definuje katalog prací. AP bývá doporučován např. i u mírných poruch učení, u nadaných žáků doporučován není.

Pozitiva implementace společného vzdělávání

- Žákům se SVP v běžných školách se dostalo strukturované podpory, což oceňují rodiče i školy. Oproti minulosti školy věděly, na co a za jakých podmínek mají žáci nárok.
- Začaly se více odhalovat a řešit problémy se žáky s poruchami chování a s autismem, které představují pro školy největší zátěž z pohledu nároků na práci pedagoga.
- Nedošlo k žádnému skokovému přesunu žáků se SVP ze speciálních škol do škol běžných. Do běžných škol přešli ti žáci, jejichž znevýhodnění umožňuje vzdělávání s podporou v běžné škole. V řadě případů došlo k úspěšné integraci žáků se SVP do běžných škol – týká se to jak žáků s LMP, tak tělesně postižených, či žáků se smyslovým postižením.
- Nedošlo k žádnému oslabení speciálního školství. Paradoxně systém PO podpořil i žáky speciálních škol.
- Pedagogové řady škol, zejména těch, kde měli již z minulosti zkušenosti se vzděláváním žáků se SVP, dokázali naplnit očekávání společného vzdělávání v zájmu žáků.

Negativa implementace společného vzdělávání

- Implementaci společného vzdělávání komplikovala náročná administrativa spojená s nárokovými PO.
- Ze strany krajských úřadů došlo k nepochopení financování speciálních škol (popř. tříd) prostřednictvím PO, kdy systémová podpora speciálního školství byla nahrazena výrazně

nákladnější podporou prostřednictvím PO, podporou určenou primárně na společné vzdělávání žáků se SVP v běžných školách po dobu existence zvýšených normativů.

- Přípravenost pedagogů běžných škol v oblasti speciálně pedagogických dovedností nebyla dostatečná, DVPP podporující implementaci společného vzdělávání se zaměřilo jen na dílčí problematiku.
- Nebyla včas řešena skutečnost, že některá ŠPZ a některé školy mají stejného zřizovatele, což může významně ovlivňovat podmínky přiznávání PO (vlastním) žákům, čímž může docházet k výraznému „zdražování“ speciálního vzdělávání ve školách (a pravděpodobně i ve třídách) zřízených podle § 16, odst. 9.
- V některých regionech se zvýšil tlak na málotřídní školy, aby na základě ustanovení § 19, odst. 1 vyhlášky č. 27/2016 Sb., zařazovaly i žáky se středně těžkým a těžkým mentálním postižením nebo kombinovaným postižením, ačkoliv nemohly naplnit podmínky pro jejich vzdělávání.
- Přetrvávaly významné rozdíly doporučených PO u stejných druhů znevýhodnění, kdy jen rozsah počtu PO se pohyboval od 19 na žáka až po 0,75 PO na žáka.

5. Financování společného vzdělávání

Systém financování společného vzdělávání je součástí celého systému financování regionálního školství. Současné znění školského zákona týkající se financování regionálního školství (účinné do 31. 8. 2018) vychází z vysoké míry rozhodovacích pravomocí krajských úřadů. Systém financování společného vzdělávání se ve školním roce 2016/2017 realizoval:

- formou příplatků na zdravotní postižení (příplatky k základním normativům nebo procentní zvýšení základního normativu na vzdělávání žáků bez postižení) – stanovení je plně v kompetenci krajských úřadů;
- formou „nadnormativního“ dofinancování potřeb školy z povinně vytvářené rezervy krajského úřadu, zejména pro AP v jednotlivých školách, co je opět v kompetenci krajských úřadů;
- formou rozvojových programů vyhlášených MŠMT;
- došlo k náběhu financování postupně přiznávaných nárokových PO podle § 16 školského zákona a vyhlášky č. 27/2016 Sb., tj. školy a školská zařízení obdržely garantovanou jednotnou výši finanční normované náročnosti poskytovaných podpůrných opatření. Financování zajišťují u škol a školských zařízení zřizovaných krajem, obcí, svazkem obcí a soukromého školství krajské úřady z finančních prostředků poskytnutých jim z MŠMT. Školy a školská zařízení zřizovaná MŠMT a školství církevní jsou financovány přímo z MŠMT. O finanční prostředky na PO investičního charakteru žádají školy nebo školská zařízení přímo MŠMT.

Na PO bylo v roce 2016 vynaloženo celkem 58 734 347 Kč. V roce 2017 byla školami či školskými zařízeními všech zřizovatelů k 31. říjnu 2017 poskytována PO v celkové výši 2 312 462 588 Kč (pokud škola začala poskytovat PO v lednu 2017, je v částce započteno všech 12 měsíců roku).

Financování škol zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona (tzv. speciálních) je nastaveno tak, že prioritní zdroj jejich financování tvoří financování normativní, tj. na „dítě, žáka“, včetně příplatku na zdravotní postižení. Příplatek zohledňuje především nižší počet žáků v těchto školách (popř. třídách). Krajské úřady dále mohou tyto školy dofinancovat z krajské rezervy, kterou si vytváří z finančních prostředků státního rozpočtu, které jim přiděluje MŠMT. Uplatňování dalších požadavků na finanční prostředky formou PO má být u těchto škol **zcela výjimečné**.

Ve školním roce 2017/18 výrazně vzrostly požadavky na finanční prostředky na PO ze strany škol zřízených podle § 16 odst. 9. Proto MŠMT přistoupilo ke změně výpočtu výše úprav rozpočtu RgŠ ÚSC. Požadavky škol a školských zařízení zřízených podle § 16 odst. 9 zřizovaných obcí, krajem nebo svazkem

obcí na financování PO byly jednotlivým krajům v roce 2017 rozepsány v celkové výši 143 230 223 Kč, což bylo **7 % z celkového objemu prostředků na PO v regionálním školství**.

Porovnáme-li PO personálního charakteru a PO v podobě pomůcek, tak **personální podpora** tvoří celkem 37 % poskytovaných PO, ale **97 % výdajů**.

Nejčastěji poskytované PO „Pedagogická intervence ve škole (1 hodina)“ tvořilo 12 % poskytovaných PO, ale jen 6 % výdajů. Naproti tomu AP sdílený ve škole (úvazek 0,5) a AP sdílený ve škole (úvazek 0,75) tvořili 12 % poskytovaných PO, ale **více než polovinu všech výdajů (56 %)**.

Ne zcela efektivně funguje předpokládaný princip sdílení PO (nejen u asistentů, ale například u pedagogické intervence ad.). Nejčastěji platí co žák, to samostatné PO.

Významné rozdíly v nákladovosti přetrvávají mezi kraji. Nejvíce PO vykázal Středočeský kraj (14 %), Ústecký (11 %) a Moravskoslezský (11 %). Naopak nejméně bylo vykázáno PO v Plzeňském kraji (3 %). Nejvyšší finanční nároky jsou spojeny se Středočeským a Moravskoslezským krajem (každý zhruba 1/8 celkových finančních nároků v daném období), následuje Ústecký kraj (zhruba 1/10). Naopak nejnižší vykázal Liberecký (1/30) a Plzeňský kraj (1/34).

Lze identifikovat jednotlivé školy, jejichž finanční náklady na PO typu B tvořila ve školním roce 2016/17 **významnou část celkových nákladů na tato opatření v kraji**. Zjištěné vysoké náklady mohou odrážet specifické potřeby žáků těchto škol (resp. vyšší počet těchto žáků na uvedených školách), zároveň je možné zvažovat v těchto školách vhodnost doporučení jednotlivých PO.